

یاسای وهزارهتی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی

به‌ناوی خوای به‌خشنده و میهره‌بان

به‌ناوی گه‌له‌وه

نه‌نجومه‌نی نیشتمانیی کوردستانی عێراق

ژماره‌ی بریار: ٦

میژووی بریار: ١٩٩٣/٢/٩

بریار

به‌پیتی حوکمی برگه‌ی (١) له ماده‌ی (٥٦) ی یاسای ژماره (١) ی سالی ١٩٩٢ و له‌سه‌ر پیشنیازی وه‌زیری تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی و بریار له‌سه‌ردانی نه‌نجومه‌نی وه‌زیران، نه‌نجومه‌نی نیشتمانیی ههریمی کوردستانی عێراق له دانیشتی روژی ١٩٩٣/٢/٢ دا بریاری ده‌رکردنی ئەم یاسایه‌ی دا: -

یاسای ژماره (١) ی سالی ١٩٩٣ یاسای وهزارهتی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی

ماده‌ی یه‌که‌م:

مه‌به‌ست له‌م وشانه‌ی خواره‌وه بۆ مه‌به‌ستی ئەم یاسایه ماناکانی تهنیشتیانه:

- ١- ههریم: ههریمی کوردستانی عێراق.
- ٢- وه‌زاره‌ت: وه‌زاره‌تی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٣- وه‌زیر: وه‌زیری تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٤- بریکاری وه‌زاره‌ت: بریکاری وه‌زاره‌تی تهندروستی و کاروباری کۆمه‌لایه‌تی ههریم.
- ٥- نه‌نجومه‌ن: نه‌نجومه‌نی راویژکاری وه‌زاره‌ت.

ماده‌ی دووهم:

نامانجی وه‌زاره‌ت ناماده‌کردنی پتیوستییه‌کانی له‌ش ساغی ته‌واوه له‌ رووی جه‌سته‌یی و نه‌قلی و ده‌روونییه‌وه بۆ هاوولاتیان و دا‌بین کردنی به‌ته‌نگه‌وه هاتنی کۆمه‌لایه‌تی بۆ خو‌یان له ژیاناندا و بۆ خه‌یزانه‌کانیان دوا‌ی مردنیان و به‌دییه‌تانی (ضمان) ی کۆمه‌لایه‌تی سارا‌پایی بۆ کرێکاران، ئەمانه‌ش به‌م ری و شو‌ینانه ده‌کرتن:

- ١- دامه‌زراندن و به‌په‌رینه‌کردنی (وحده) ی تهندروستی پارێز (وقایه) و

چاره‌سهرکردن (علاج) و پوره‌پیدانیان و بایه‌خدان به‌دام و ده‌زگاکانی به‌تنگه‌وه هاتنی کۆمه‌لایه‌تی و کارو (ضمان) و پوخته‌کردنی کۆمه‌لایه‌تی که بینه‌دام و ده‌زگایه‌کی پوخته‌کردن و راست‌کردنه‌وه و فیرکاری و هه‌ولدانی ده‌ستگرتنی خیزانی نه‌وانه‌ی نیشته‌جیتی (وحده) کانی پوخته‌کردنی کۆمه‌لایه‌تین به‌شیه‌یه‌ک که ژیانیتیکی سه‌ره‌رزانه‌یان بۆ مسۆگه‌ر بکری و له‌سه‌ر کیشی (جنوح) به‌دوورین.

۲- بایه‌خدان به‌خزمه‌ت گوزاری ته‌ندروستی و سه‌ره‌تایی و له‌گه‌لیدا به‌تنگه‌وه هاتنی دایکایه‌تی و مندال و ته‌ندروستی قوتابخانه‌و ته‌ندروستی خیزان و پیری.

۳- نه‌هیشته‌نی نه‌خۆشیی په‌تاو ده‌ست به‌سه‌ر داگرتنی ری گرتن له‌گۆزانه‌وه‌ی له‌ده‌ره‌وه‌ی هه‌ریم بۆ ناوه‌وه‌ی و به‌پێچه‌وانه‌وه‌ی یا له‌شوینیکه‌وه بۆ شوینیتیکی تر و به‌رگرتن له‌بلاو بوونه‌وه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی و ناو ناوو له‌گه‌ش و هه‌وای هه‌ریمدا.

۴- پاراستنی ژینگه‌ و پوخته‌کردنی و پوره‌پیدانی و پاراستنی شیوازه‌کانی بواره‌دان به‌پیس بوونی.

۵- بایه‌خدان به‌له‌ش ساغی و سه‌لامه‌تی کارگه‌ران له‌پروژه‌کانی کارداو به‌رزکردنه‌وه‌ی راده‌ی ته‌ندروستیان و پاراستنیان له‌به‌رامبه‌ر مه‌ترسی و نه‌خۆشیه‌کانی پیشه‌و زامداربوون به‌هۆی کاره‌وه‌و دانانی پێوانه‌و مه‌رجی تایبه‌تی بۆیان و سه‌لامه‌تی شوینی کارو چاودیری کردنی جیبه‌جی کردنی نه‌و پێوانه‌و مه‌رجانه‌.

۶- بایه‌خدان به‌ته‌ندروستی ده‌روونی هاوالاتی و به‌شدار بوون له‌دابینه‌کردنی پیتوستیه‌کانی.

۷- بلاو کردنه‌وه‌ی په‌روه‌ده‌ی ته‌ندروستی و هوشیاری ته‌ندروستی و ژینگه‌یی به‌شیه‌یه‌ک که پاراستنی مرۆف و نامیر مسۆگه‌ر بکا له‌ریگه‌ی به‌رگرتن له‌روودانی کاره‌ساتی کارو نه‌خۆشیی پیشه‌.

۸- مسۆگه‌ر کردنی ده‌رمان و پیتوستیه‌کانی و که‌ل و په‌لی پزشکی و جو‌راو‌جو‌ری پیتوست بۆ پێشکه‌شکردنی خزمه‌ت‌گوزاری پزشکی خۆپاراستن و چاره‌سه‌رکردن و بایه‌خدان به‌ (عیاده‌) ی میلی و سه‌ره‌رشته‌یکردنی و مسۆگه‌رکردنی نامیری تایبه‌تی که‌م نه‌ندامان.

۹- به‌شدار بوون له‌پێگه‌یانندی کادری ته‌ندروستی یاریده‌ده‌رو به‌رزکردنه‌وه‌ی راده‌ی زانستی کارگه‌ران له‌که‌رتی ته‌ندروستیدا و پوره‌پیدانی لیکۆلینه‌وه‌ی پزشکی و ته‌ندروستی، هه‌روه‌ها پێگه‌یانندی کادری پیشه‌یی به‌پیتی پیتوستیه‌ نه‌خشه‌ی گه‌شه‌پیدانی هه‌ریم به‌شیه‌یه‌ک که توانای به‌ره‌مه‌یتان به‌رزیکاته‌وه‌ و جو‌ری کارکردن چاک بکا و لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی له‌بواره‌کانی ته‌ندروستی و کارو به‌تنگه‌وه‌هاتنی کۆمه‌لایه‌تیدا هان بدات.

۱۰- ریکخستن و چاودیری کردنی نه‌وانه‌ی پیشه‌ی پزشکی و ته‌ندروستی و سه‌لامه‌تی پیشه‌یی ده‌که‌ن به‌هاوکاری له‌گه‌ل لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندیده‌ره‌کاندا.

۱۱- بایه‌خندان به تنگه‌وهاتن و راهیتانی هرزه‌کاران و کم نه‌ندامان و دوواکه‌وتوان له‌نه‌قلدا و که‌رولال و کویره‌کان له رووی په‌روه‌ده‌یی و پیشه‌یی و ره‌فتاره‌وه به‌شپوه‌یه‌ک که به‌شداربوونیان له کاری گه‌شه‌پیدا‌ندا مسوگه‌ر بکاو نه‌وه‌یه‌ه‌وه‌ی و کو‌ملایه‌تییانه له کایه‌دا نه‌هیتلی که ریگه‌ی نه‌وه‌یان لی ده‌گری.

۱۲- بایه‌خندان به بزووتنه‌وه‌ی هرزه‌ه‌زی له هر‌تیمدا له ریگه‌ی نه‌وه‌ی کو‌مه‌لانه‌ی هرزه‌ه‌زییوه‌ه که په‌یدا ده‌بن.

۱۳- هه‌ولدان بو مسوگه‌ر کردنی دابینی ته‌ندروستی (التامین الصحی) بو هاولاتی یان.

مادده‌ی سپه‌م:

۱- وه‌زیر: سه‌روکی بالای وه‌زاره‌ته‌وه‌ی به‌ر پرسیاره له رتیشاندان له کاره‌کانیاندا و سه‌ره‌رشتی و چاودیری کردنی چالاکیه‌کانی و هر له ویشه‌وه نه‌وه‌ی بریارو فرمان و رتیماییانه ده‌ده‌چن که په‌یوه‌ندیان به نه‌رکه‌کانی وه‌زاره‌ت و ده‌زگا‌کانییه‌وه له رووی یاسایی و به‌رپوه‌بردن و هونه‌رییه‌وه هه‌یه له چواچپوه‌ی یاساو په‌یره‌وه و رتیماییه کاریتکراوه‌کانی تر‌دا، هرزه‌کو و له به‌رده‌م نه‌نجومه‌نی وه‌زیراندا به‌و مانایه‌ی که نه‌ندامیتی هاوله‌شیتی به‌رپرسیاره.

۲- بریکاری وه‌زاره‌ت نه‌وه‌ی نه‌رکانه به‌جی دینی که وه‌زیر پیتیانی ده‌سپیری.

۳- به‌رپوه‌به‌رتتی و دام و ده‌زگا‌کانی مه‌لنه‌ندی وه‌زاره‌ت له‌مانه پیکدین:

۱ - نووسینگه‌ی وه‌زیر: فه‌رمانبه‌رتیک له‌پله‌ی به‌رپوه‌به‌ر سه‌روکایه‌تیی ده‌کا و چهند فه‌رمانبه‌رتیک یاریده‌ی ده‌ده‌ن.

ب- نووسینگه‌ی بریکار: فه‌رمانبه‌رتیک به‌رپوه‌ی ده‌باو چهند فه‌رمانبه‌رتیک یاریده‌ی ده‌ده‌ن.

ج - به‌رپوه‌به‌رتتی راگه‌یاندن و په‌یوندی : به‌ نووسینگه‌ی وه‌زیره‌وه ده‌به‌سترتته‌وه .

د - فه‌رمانگه‌ی یاسایی : به‌ وه‌زیره‌وه ده‌به‌سترتته‌وه .

۴- نه‌نجومه‌ن : له به‌رپوه‌به‌ره گشتییه‌کانی دیوانی وه‌زاره‌ت و نه‌وه

فه‌رمانگانه‌ی پتوه‌ی به‌ندن و ژماره‌یه‌ک له پزیشکه تاییه‌تکاره‌کان و هر

فه‌رمانبه‌رتیک که وه‌زیردایده‌نی پیکدی.

مادده‌ی چواره‌م :

به‌رپوه‌به‌رایه‌تیییه‌کانی دیوانی وه‌زاره‌ت و نه‌م دام و ده‌زگایانه‌ی پی یانه‌وه

به‌ندن:

۱- به‌رپوه‌به‌رتتی گشتی دیوان: فه‌رمانبه‌رتیک به‌ پله‌ی به‌رپوه‌به‌ری گشتی

سه‌روکایه‌تیی ده‌کاو به‌رپوه‌ی ده‌با که باوه‌رنامه‌ی سه‌ره‌تایی زانکوی هه‌بی

و نه‌م به‌شانه‌ی پتوه‌ی ده‌به‌سترتته‌وه .

۱ - به‌شی به‌رپوه‌بردن و کاروباری که‌سان.

ب- به‌شی کاروباری دارایی.

ج- بهشی چاودبیری و پیدچاونه وه.

۲- بهرتیوه بهرتیتی گشتی کاروباری تهندروستی: پزیشکیتیک به پلهی بهرتیوه بهرتی گشتی سهروکایه تی ده کاو نهم بهرتیوه بهرتیتیوه بهشانهی پتیوه ده به سترتیته وه.

۱- بهرتیوه بهرتیتی خزمه تگوزاری پارتیز (الوقایه) و پارتیزگاری کردن له ژینگه که لهم بهشانه پتیکدی:

۱- بهشی به تاکان (الایته)

۲- بهشی پارتیزگاری کردن له ژینگه.

۳- بهشی تهندروستی و سه لامه تی پیشهیی.

۴- بهشی دایکایه تی و مندالی.

۵- بهشی تهندروستی قوتابخانه و چاو.

۶- بهشی پارتیزی تهندروستی.

۷- بهشی پشکنینی تهندروستی.

ب- بهرتیوه بهرتیتی خزمه تگوزاری چاره سه رکردن ، لهم بهشانه پتیکدی:

۱- خهسته خانه کان و مهلبه نده کانی تهندروستی و عیاده ره سمی و نه هلی به کان.

۲- بهشی عیاده کانی پزیشکی.

۳- بهشی تهندروستی ددان.

۴- بهشی لیژنه پزیشکی به کان.

۵- بهشی ده رمان سازی (الصدلیه) و تاقیگه کان (المختبرات).

۶- بهشی تجهیزو شمه کی پزیشکی.

۷- بهشی دابین (التامین)ی تهندروستی.

۳- بهرتیوه بهرتیتی گشتی نه خشه کیشان و فیترکردنی تهندروستی : پزیشکیتیک سهروکایه تی ده کاو لهم بهشانه پتیکدی:

۱ - بهشی نه خشه کیشانی تهندروستی.

ب- بهشی نه خشه کیشانی کومه لایه تی.

ج- بهشی به دو اداچوون.

د - بهشی سه رژیتری.

ه- بهشی نه ندازیاری و چاککردنه وه (الصیانه)

و- بهشی هیزی کارگر.

ز- بهشی فیترکردن و راهینان.

ح- بهشی شمه ک هینان له ده ره وه (استیراد).

۴- بهرتیوه بهرتیتی گشتی به تنگه وه هانتی کومه لایه تی: فرمانبه رتیک به پلهی

بهرتیوه بهرتی گشتی سهروکایه تی ده کا که باوه رنامه ی سه ره تایی زانکوی له

ده رووناسی (علم النفس) یا کومه لناسی (علم الاجتماع) دا هه بی و نهم

بهشانه ی پتیوه ده به سترتیته وه:

- ۱- بهشی خزمه تگوزاری کۆمه لایه تی و به تمه ندا چوان (المسنین).
- ب- بهشی کهم ئەندامان (المعوقین).
- ج- سنووقی به تنگه وه هاتنی خیزان.
- د- بهشی کاروباری کۆمه له هه ره وه زییه کان.
- ه- بهشی راهیتانی پیشهیی نافره تان.
- ۵- به رتیه به ریتی گشتی (ضمان) ی کۆمه لایه تی: فه رمان به رتیک به پله ی به رتیه به ری گشتی سه ره و کایه تی ده کاو که با وه رنامه ی سه ره تایی زانکۆی هه بی و ئەم به شانە ی پتیه ده به سترتیه وه:
- ا- بهشی پشکنین و پیدا چوونه وه ی نابونه.
- ب- بهشی خزمه تگوزاری دوای فرۆشتن.
- ج- بهشی به کارخست (التشغیل).
- د- بهشی خانه نشینی و بریتدان (التعویض).
- ه- بهشی جتی به جتی کردن.
- و- سنووقی (ضمان) ی کۆمه لایه تی.

ماددهی پینجه م:

فه رمانگه ی چاکسازی کۆمه لایه تی و به شه کانی: فه رمان به رتیک به پله ی به رتیه به ری گشتی به رتیه ی ده با که با وه رنامه ی سه ره تایی زانکۆی هه بی و فه رمانگه که که سایه تیی (معنوی) ی خۆی ده بی.

ماددهی شه شه م:

- ئه و فه رمانگه و به شانە ی له پارێزگا کانی هه رتیمدا به وه زاره ته وه به ندن.
- ۱- فه رمانگه کانی ته ندروستی له پارێزگا کاندا.
 - ۲- به شه کانی به تنگه وه هاتنی کۆمه لایه تی و خانه و په یمانگا کانی پابه ندیان له پارێزگا کاندا.
 - ۳- به شه کانی کارو (ضمان) ی کۆمه لایه تی له پارێزگا کاندا.

ماددهی هه وه ته م:

- ا- نه رک و تاییه تکاری و دام و ده زگا کانی وه زاره ت به په ی ره ویتیک دیاری ده کترین.
- ب- وه زیر بۆی هه یه به رتیه به ریتی و به ش و لقی نوێ له کاتی پتیه سته دا پتیکبیتن.
- ج- وه زیر بۆی هه یه به پتی پتیه ست لیژنه ی هه میشه یی و کاتی پتیکبیتن.

ماددهی هه شه ته م:

وه زیر بۆی هه یه رتیمایی پتیه ست بۆ ناسانی جتی به جتی کردنی حوکمه کانی ئەم یاسایه ده ریکا.

ماددهی نۆیه م:

کار به هیج ده قتی که ناکرێ که له گه ل حوکمه کانی ئەم یاسایه ناکۆک بی.

ماددهی ده یه م:

ده بی وه زیره په یوه ندیاره کان حوکمه کانی ئەم یاسایه جتی به جتی بکه ن.

ماددهی یازدهیم:
نهم یاسایه له رۆژی بلاوکردنه وه یه وه له رۆژنامهی رسمیدا کاری پێدهکری.

جوهر نامق سالم
سه رۆکی نهنجومهنی نهشتمانی کوردستانی عێراق

(هۆیهکانی ده رکردنی نهم یاسایه)

له بهر پێکهێنانی نهنجومهنی وه زیرانی ههریمی کوردستانی عێراق و دامهزراندنی وهزارهتی تهندرۆستی و کاروباری کۆمه لایهتی و به نیازی پهره پێدانی دام و دهزگاکانی وهزارهت به پیتی ریبازی یاساداران بۆ ههریمی کوردستانی عێراق وله پیناوی زیاد کردنی چالاکی لیها تووی وهزارهت له به جیهێنانی ئهرکهکانیدا به ره هایی و به دیهێنانی نهو نامانجاندهی لهم یاسایه دا نه خشه کیش کران به شیه یهک که مافی ساغله می تهواوی تهندرۆستی له لهش و نهقل و و دهرووندا له بواری کۆمه لایه تیدا بۆ هاوولاتی مسۆگهر بکه ن و به مهستی بلاو کردنه وهی خزمه تگوزاری تهندرۆستی و کۆمه لایه تی له ناوچه کانی ههریمدا تا هاوولاتی یان بتوانن به یه کسانی خزمه تگوزاری یان لهم بواردا ده سگیریبی، نهم یاسایه ده رکرا.